

Legghen stapt terug in de tijd

Legbatterijen zijn vanaf 1 januari 2012 verboden in Europa. De pluimveehouders moesten overstappen op een meer diervriendelijke huisvesting. Tegenstanders wijzen op de herintroductie van oude pluimveeziektes. Hoe is het eigenlijk zover gekomen in de leghennenhoudery?

FRANK DE VRIES

Kippen zijn met de Romeinen naar Nederland gekomen. Daarmee is de pluimveehoudery eigenlijk een recente ontwikkeling. Kippen van de rassen Barnevelder en Welsmer werden als eerste bedrijfsmatig gehouden. Na de Tweede Wereldoorlog kwamen veel leghorns uit Amerika over naar Nederland. Die kippen waren al geselecteerd op legkwaliteiten en voederconversie, weet Maarten Frankenhuis. Frankenhuis was jarenlang hoogleraar bedrijfspluimvee-geneeskunde aan de faculteit Diergeneeskunde in Utrecht. Werden de dieren voor de oorlog vooral met granen gevoerd, na de oorlog kwamen er ook dierlijke eiwitten in het voer. Met de verandering in de voeding en fokkerij en een verbeterde huisvesting en ventilatie werd de kip in staat gesteld om 250 à 300 eieren per jaar te leggen tegen 140 eieren per jaar in 1920. De 'turbokip' was geboren en paste helemaal in de opgeschaalde en efficiënte pluimveesector. In 1961 werd een pluimveeregeling die overmatige uitbreiding tegenging opgeheven. Dat was het

begin van een groei die los stond van de tot dan toe bestaande verbinding met het gemengde bedrijf. In een aantal bedrijven zag je wel een dramatische afname van 172.000 legbedrijven in 1961 naar 5.600 in 1980 en ruim 1.000 nu. In 1969 zat al 40 procent van de leghennen op de batterij en in 1975 was dat aantal toegenomen tot 79 procent. In 1985 werd zelfs 95 procent van de leghennen op de

medicijnen en vaccins. "Er was geen rem meer op het gebruik van middelen, behalve de residuen en de kostprijs. Maar nieuwe ziektes kwamen op door de intensieve wijze van het houden van de legkip en de vleeskip. Frankenhuis doelt op de "kip als doorgroeier". Hij zag al decennia geleden dat de op grote hoogte gehouden kippen in Mexico hoogteziekte (HAD) hadden. De Mexicanen hielden de kippen daar omdat

Van 200 naar 5 broederijen

batterij gehuisvest. De eerste serieuze protesten tegen die batterijen stammen uit begin jaren zeventig. Met die enorme groei vanaf 1970 verplaatste de sector zich vanuit de regio Barneveld naar Zuidoost-Brabant en Midden-Limburg. Dat liep parallel met de enorme groei van de vleeskuiken-sector in die gebieden.

Introductie oude ziektes

De komst van een speciale opleiding, naast de basisopleiding, voor pluimveedierenarts was een hoogtepunt in de carrière van oud-hoogleraar Frankenhuis. Natuurlijk waren er veterinaire mijlpalen zoals de opkomst van de bedrijfsbegeleiding en het enorme arsenaal aan nieuwe

het op die grote hoogte minder heet was. Frankenhuis zag dat die hoogteziekte zich jaar na jaar naar beneden verplaatste en riep toen al dat de ziekte ook op zeeniveau voor zou gaan komen. En dat klopte helaas: HAD komt nu ook bij onze vleeskuikens voor. Zowel Frankenhuis als Jan Vroegindewij, directeur van broederij Het Anker in het Gelderse Ochten, zijn wel wat pessimistisch over de introductie van oude ziektes. "Met het vertrek van de batterij steken ziektes als pasteurella, wormen en andere maagdamparasieten zeker de kop weer op. Daar moeten we een antwoord op vinden." Deze geluiden worden ook gehoord vanuit de pluimveehouders zelf.

Leghennen met intacte snavels.
FOTO: GEESJE ROTGERS

Robuuste hen

Al in 1989 publiceerde Frankenhuis een artikel in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde waarin hij zijn zorgen uitte over de pluimveehouderij. Aan de ene kant was hij trots op wat de legsector had bereikt, maar aan de andere kant was er dat onbehagen. Een gevoel, aldus Frankenhuis, dat we zo niet door konden gaan met onze kippen. Kippen die zo'n 300 eieren moeten leggen, leven in een kleine legkooi en in de opfok van 18 weken een arsenaal aan vaccins en medicijnen krijgen toegediend. Dat kon zo niet verdergaan, meldde Frankenhuis toen. Ook op diverse congressen gaf Frankenhuis al aan dat velen in ons land wilden stoppen met die legbatterijen. Diverse deskundigen en andere voorstanders van de batterij meenden toen dat je zo'n mooi en efficiënt houderijsysteem toch niet om zeep kon helpen. Toch verdween de kooi dankzij de lobby van vele dierenwelzijnsorganisaties.

Oud-hoogleraar Frankenhuis, grondlegger van de opleiding voor pluimveedierenarts.

FOTO: FRANK DE VRIES

Het Anker groeit mee

Jan Vroegindewey, directeur van broederij Het Anker in het Gelderse Ochten, heeft de stormachtige ontwikkelingen in de legsector van heel nabij meegemaakt. Als achttienjarige stapte hij in het familiebedrijf, in 1967 door zijn vader opgericht. Het Anker is actief in de legkolom met een kuikenbroederij, opfokbedrijven en legbedrijven. Had de broederij in 1980 nog een capaciteit van 60.000 henkuikens per week, nu is die opgevoerd tot 160.000 per week. Het Anker is de laatste nieuw startende broederij in Nederland. Bij de start in 1967 waren er nog tweehonderd kuikenbroederijen. Dat aantal was in 1980 al geslonken naar twintig en vandaag de dag zijn het er nog maar vijf. Het Anker schat zijn marktaandeel op 15 à 20 procent. Van de twintig opfokbedrijven zijn er zes in eigendom en de rest doet dat op contractbasis. Samen produceren ze 6 miljoen jonge hennen op jaarbasis. Daarnaast heeft Het Anker vijf legbedrijven die met elkaar 182 miljoen eieren op jaarbasis produceren. Vroegindewey: "Met een consumptie van 180 eieren per hoofd per jaar betekent het dat we 1 miljoen monden voeden met eieren." Wat is de toegevoegde waarde van Het Anker in de legsector? Vroegindewey: "Als familiebedrijf hebben we een enorme drive om kwalitatief zeer goed te zijn. We willen nummer één zijn in eikwaliteit en eiproductie."

Frankenhuis weet dat het batterijsysteem heel efficiënt is en positief voor diergezondheid en milieu, maar dat een kip er als laatste voor zal kiezen. "De kip kiest als zij mag kiezen altijd voor een scharreelsysteem, want hij loopt niet graag op roosters." Op Java kwam Frankenhuis een wel heel mooi alternatief batterijsysteem tegen. Javanen bouwden boven hun kleine rijstveldjes kippenbatterijen van bamboehout.

Eerst werd rijst verbouwd die vervolgens werd geoogst. Na de oogst lieten ze de rijstvelden vollopen met water en kwam de tilapia-vis erin. Kippen werden in de bamboe batterijen gestopt en gingen daar mest produceren. Die mest werd gebruikt als voedsel voor de vissen en voor bemesting van de bodem. Zo was na het slachten van kippen en vissen de sawa heel rijk bemest. En daar kon weer nieuwe rijst op groeien en zo verder.

Jan Vroegindewey ziet de hen wel evolueren. Hij verwacht over vijf à tien jaar een robuustere hen. "Dat is nodig omdat de hen niet meer in een groepje van vijf leeft maar in groepen van 20.000 dieren. Dan moet je tegen een stootje kunnen."

Extra onderzoek

De kwaliteitsmedewerkers van broederij Het Anker wisselen veel kennis uit met onderzoekscentra in binnen- en buitenland. Vooral de coccidiosepreventie in de opfok is zo'n onderwerp. Vroegindewey vindt dat qua pluimveevoeding het onderzoek de laatste jaren wat stil is blijven staan. "We kunnen nog veel winnen door onderzoek naar alternatieven voor het antibioticumgebruik, zoals probiotica en kruiden." En dergelijke producten kunnen volgens hem bij een goede werking in het basisvoer worden verwerkt.

Zijn er nog wensen? Vroegindewey vindt de samenwerking in de driehoek dierleverancier, dierenartsen en voeding nog te mager. "Dat mag best nog geïntensiveerd worden." §

